

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ МАКРОРЕГІОНІВ ТА ЇХ ВПЛИВ НА НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ

©2022 **ЛОЛА Ю. Ю., МИХАЙЛЕНКО Д. Г., ПАВЛОВСЬКА І. Г.**

УДК 332:14

JEL: R1; R58

Лола Ю. Ю., Михайленко Д. Г., Павловська І. Г. Проблеми формування потенціалу макрорегіонів та їх вплив на національну безпеку

У статті проводиться дослідження проблем формування потенціалу макрорегіонів та їх вплив на національну безпеку. Війна, світова економічна криза, існуючі складності суспільства та цифровізація виробництва, а також невідновлювані природні ресурси в цілому оголюють глобальні проблеми безпеки, політичні, економічні, соціальні, екологічні проблеми людства. Накопичення проблем зумовлює кардинальну зміну життя людей, трансформацію існуючих процесів і механізмів управління на рівні країни, регіонів та суб'єктів господарювання. За таких умов формування антикризового потенціалу регіонів для розвитку суспільства має бути стратегічно орієнтовано на зміну соціальної й економічної парадигм, перегляд підходів до поліпшення безпеки на всіх рівнях та перехід до Індустрії 4.0. У зв'язку з цим змінюються структура, значущість і пріоритетність складових частин потенціалу. Умови сьогодення змушують науковців і практиків переглянути сутність і зміст поняття «потенціал», а також більш детально розглянути особливості формування потенціалу розвитку регіонів у період криз. Визначено, що потенціал макрорегіону включає сумарний потенціал усіх підприємств, а також потенціал: домогосподарств, місцевого самоуправління, природно-ресурсний, інфраструктурний, інвестиційний, ринку праці. Потенціал макрорегіонів є складовою частиною потенціалу країни, що також включає: потенціал апарату державного управління, потенціал освітньо-науковий, інтеграційний потенціал, фінансовий потенціал. Встановлено, що потенціал регіону є комплексним явищем, ефективність якого залежить від кількісних та якісних характеристик його складових, а також від ефективності управління їхнім розвитком і поєднання. Наявний потенціал макрорегіонів є складовою як регіонального, так і державного управління. При формуванні положень національної безпеки країни необхідно враховувати можливості потенціалу макрорегіонів.

Ключові слова: національна безпека, макрорегіон, потенціал, складові частини потенціалу.

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 13.

Лола Юлія Юрївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри державного управління, публічного адміністрування та регіональної економіки, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: yuliia.lola@hneu.net

Михайленко Дар'я Геннадіївна – кандидат економічних наук, доцент, старший науковий співробітник відділу макроекономічної політики та регіонального розвитку, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1а, 2 пов., Харків, 61166, Україна)

E-mail: mikhailenko.dg@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8420-6510>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/1890486/daria-mykhailenko/>

Павловська Ірина Геннадіївна – кандидат економічних наук, доцент, докторант Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1а, 2 пов., Харків, 61166, Україна)

E-mail: i.g.kurochkina@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0765-9150>

UDC 332:14

JEL: R1; R58

Lola Yu. Yu., Mykhailenko D. H., Pavlovskaya I. G. The Problems of Forming the Potential of Macroeconomic Regions and Their Impact on the National Security

The article examines the problems of forming the potential of macroeconomic regions and their impact on the national security. The war, the global economic crisis, the existing complexities of society and the digitalization of production, as well as non-renewable natural resources in general, expose global security problems, political, economic, social, ecological problems of mankind. The accumulation of problems causes a radical change in people's lives, a transformation of existing processes and management mechanisms at the level of the country, regions and economic entities. Under such conditions, the formation of the anti-crisis potential of regions for the development of society should be strategically focused on changing both social and economic paradigms, revising approaches to improving security at all levels and moving to Industry 4.0. In this regard, the structure, significance and priority of the components of the potential be changed. The present day conditions force scholars together with practitioners to reconsider the essence and content of the concept of «potential», as well as to consider in more detail the peculiarities of the formation of the development potential of regions during crises. It is defined that the potential of macroeconomic region includes the total potential of all enterprises, as well as the potential of the following: households, local self-government bodies, natural and resource-based, infrastructure, investment, labor market. The potential of macroeconomic regions is an integral part of the country's potential, which also includes: the potential of the public administration apparatus, the educational-scientific potential, integration potential, financial potential. It is determined that the potential of region is a complex phenomenon, the efficiency of which depends on the quantitative and qualitative characteristics of its components, as well as on the efficiency of managing their development and combination. The existing potential of macroeconomic regions is a component of both regional and public administration. When forming the provisions of the national security of the country, it is necessary to take into account the possibilities of the potential of macroeconomic regions.

Keywords: national security, macroeconomic region, potential, components of potential.

Fig.: 2. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 13.

Lola Yuliya Yu. – PhD (Economics), Associate Professor, Department of Public Administration, Public Administration and Regional Economics, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: yuliia.lola@hneu.net

Mykhailenko Daria H. – PhD (Economics), Associate Professor, Senior Research Fellow of the Department of Macroeconomic Policy and Regional Development, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (2 floor 1a Inzhenernyi Ln., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: mikhailenko.dg@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8420-6510>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/1890486/daria-mykhailenko/>

Pavlovskaya Iryna G. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (2 floor 1a Inzhenernyi Ln., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: i.g.kurochkina@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0765-9150>

Війна, світова економічна криза, цифровізація виробництва та складнощі з невідновлюваними природними ресурсами оголюють глобальні проблеми безпеки, політичні, економічні, соціальні, екологічні проблеми людства. Накопичення проблем сприяє кардинальній зміні життя людей, трансформації існуючих процесів та механізмів управління на рівні країни, регіонів і суб'єктів господарювання. За таких умов формування антикризового потенціалу регіонів для розвитку суспільства має бути стратегічно орієнтовано на зміну соціальної та економічної парадигм, перегляд підходів до зміцнення безпеки на всіх рівнях та перехід до Індустрії 4.0. У зв'язку з цим змінюються структура, значущість і пріоритетність складових частин потенціалу.

Дослідженню світових криз приділено багато уваги в науковій літературі. Варто, зокрема, зазначити роботи таких учених, як О. Ареф'єва, М. Білик, М. Бойко, В. Василенко, А. Кальніченко, А. Колос, О. Кузьмін, А. Лігоненко, В. Мікловда, М. Пашута, В. Савчук, А. Ситник, М. Скворцов, О. Терещенко, М. Туленков, А. Чернявський. Багато уваги також було приділено аналізу сутності явища, причинам і наслідкам кризи, а також механізмам управління. Однак нові умови існування та загострення кризових явищ знов підвищують актуальність цих питань.

Праці З. Варналія, Є. Давискіба, М. Долішнього, Є. Еріашвілі, О. Іванової, В. Керецмана, О. Коротича, В. Кузьміна, М. Кизима, В. Лексіна, Т. Максимова, К. Мезенцева, Н. Нижника, Н. Проводара, О. Швецова присвячені аналізу потенціалу регіонів.

Умови сьогодення змушують науковців і практиків переглянути сутність і зміст поняття «потенціал», а також більш детально розглянути особливості формування потенціалу розвитку регіонів у період криз.

Метою статті є дослідження проблем формування потенціалу макрорегіонів та їх вплив на національну безпеку.

Потенціал як прихована можливість об'єкта або системи набуває практичного значення при приєднанні цього поняття до понять соціально-економічного значення: «економічний», «матеріальний», «людський», «фінансовий», «інноваційний», що дає змогу підібрати прийоми та засоби управління та розвитку з урахуванням особливостей існуючих ресурсів, що їх формують. Залежно від розміру територіального охоплення та масштабів поєднання ресурсів розрізняється потенціал територіальних громад, регіонів, макрорегіонів та потенціал країни в цілому. Залежно від масштабів виробництва розглядається потенціал підприємств і виробничий потенціал за видами економічної діяльності. Даючи визначення сутності терміна «потенціал», треба враховувати, що між термінами «ресурси» та «потенціал» відмінним є те, що ресурси існують незалежно від суб'єктів економічної діяльності, а потенціал окремого підприємства, галузі, регіону, суспільства, держави є

невіддільним від суб'єктів діяльності [1, с. 20]. Тобто можливість ефективного залучення та використання завжди залежить від ефективності управлінських рішень. Практичний зміст «потенціалу» в різних галузях науки обумовлений тим, що він займає «проміжне» положення при встановленні тих чи інших закономірностей поведінки та властивостей реальних об'єктів [2] і впливає на певні показники результативності системи. Передусім, це здатність адаптуватися до плінних слабопередбачуваних негативних факторів впливу зовнішнього середовища.

Одним із найвагоміших внесків Й. А. Шумпетера є обґрунтування необхідності реалізації інновацій як постійної зміни варіантів (комбінацій), що сприяють економічному розвитку. До характерної ознаки Четвертої промислової революції можна віднести створення нової комбінації продуктивних сил виробництва, яка полягає в об'єднанні людського та техніко-технологічного потенціалу [3].

На думку Бажала Ю. М., забезпечення прискореного розвитку галузей п'ятого та шостого технологічних укладів можливе лише за умов розробки та впровадження дієвих інституційних, законодавчо-нормативних та економіко-мотиваційних заходів. Передуватиме цьому об'єктивна економічна оцінка технологічного потенціалу та розвитку української економіки в цілому, макрорегіонів та регіонів у контексті еволюції техніко-економічних парадигм [4].

Під час переходу суспільства до шостого технологічного устрою, що відбувається одночасно з поширенням глобальної економічної кризи, країни світу мобілізують наявний та антикризовий потенціал свого розвитку.

Історично зміни технологічних устроїв суспільства надавали економічні переваги країнам, що мали природно-ресурсний, людський, інноваційний, фінансовий потенціал (табл. 1).

Як видно з табл. 1, кожний технологічний цикл поглиблював масштаби потенційних можливостей економічного зростання та висував нові вимоги до кількісного та якісного ресурсного складу виробничої сфери.

В умовах сучасних тенденцій світового розвитку лідируючі позиції стабільно займає інформаційно-комунікаційний потенціал країн. На кожному історичному етапі розвитку сучасного суспільства роль провідного фактора виробництва виконували земля (XVIII ст. – вчення фізіократів), праця (XVIII ст. – трудова теорія вартості), капітал (XIX ст. – марксизм і маржиналізм), організація – підприємництво (початок XX ст., А. Маршалл і Й. Шумпетер), держава (друга половина XX ст. – кейнсіанство), інформація (XXI ст.). Це вплинуло на особливості формування та структуру потенціалу виробництва, макрорегіонів і країни в цілому.

Термін «потенціал» широко застосовується в економічній літературі з метою кількісної оцінки та

Пріоритетне значення потенціалу для розвитку країни

Технологічний устрій	Період	Потенціал, що має вирішальне значення для розвитку країни	Кризи
1-й цикл – текстильні фабрики, промислове використання кам'яного вугілля	з 1803 до 1841–1843 рр.	Природно-ресурсний потенціал	Криза у Великій Британії 1825–1826 рр. Криза 1836–1838 рр.
2-й цикл – вуглевидобування та чорна металургія, залізничне будівництво, паровий двигун	з 1844–1851 рр. до 1890–1896 рр.	Природно-ресурсний потенціал, техніко-технологічний потенціал	Перша світова економічна криза 1857–1858 рр. Довга депресія в 1873–1896 рр.
3-й цикл – важке машинобудування, електроенергетика, неорганічна хімія, виробництво сталі й електричних двигунів	з 1891–1896 рр. до 1945–1947 рр.	Техніко-технологічний потенціал, інноваційний потенціал	Економічна криза 1900–1903 рр. Банківська криза 1907 р. Велика депресія 1929–1939 рр.
4-й цикл – виробництво автомобілів та інших машин, хімічна промисловість, нафтопереробка та двигуни внутрішнього згорання, масове виробництво	з 1945–1947 рр. до 1981–1983 рр.	Інноваційний потенціал, техніко-технологічний потенціал, фінансовий потенціал, інтелектуальний потенціал	Нафтова криза 1973–1975 рр.
5-й цикл – розвиток електроніки, робототехніки, обчислювальної, лазерної та телекомунікаційної техніки	з 1981–1983 рр. до ~2018 р. (прогноз)	Інноваційний потенціал, інтелектуальний потенціал	«Чорний понеділок» 1987–1989 рр. Азійська фінансова криза 1997–1998 рр. Світова фінансова криза 2008 р.
6-й цикл – можливо, NBIC-конвергенція (конвергенція нано-, біо-, інформаційних і когнітивних технологій)	~2018–2060 рр. (прогноз)	Інформаційний потенціал, інноваційний потенціал, інтелектуальний потенціал	Глобальна фінансова криза 2020 р.

Джерело: складено на основі [5; 13].

виступає як природний, інвестиційний, інтелектуальний, економічний, ресурсний, трудовий тощо з поглядом його цільової спрямованості [6].

Треба зазначити, що трансформація наявного потенціалу в потенціал сталого розвитку макрорегіону відбувається при розгляді його в стратегічній перспективі з чітким баченням стратегічних цілей і завдань. Наявний потенціал стає антикризовим за необхідності подолати негативні наслідки кризи. При цьому змінюються кількісні та якісні характеристики складових потенціалу, а ключового значення набувають нестандартність та інноваційність управлінських рішень щодо їх розвитку та поєднання.

Бабій І. В. розділяє антикризовий потенціал підприємства за функціональними сферами та виділяє таку сукупність складових: організаційно-кадрову, виробничо-технологічну та ресурсно-фінансову стійкість підприємства в конкурентному середовищі, що дозволяє системно та комплексно оцінити рівень підприємства та розробити заходи щодо його реструктуризації [7, с. 64]. Основна мета антикризового по-

тенціалу – це протистояння кризовим явищам або їх подолання, для досягнення цієї складної цілі мають бути задіяні всі наявні та необхідні ресурси.

Шварц І. В. стверджує, що рівень антикризового потенціалу підприємства базується на визначенні показників фінансового, управлінського, виробничого та маркетингового характеру, які є найбільш інформативними при оцінюванні антикризового потенціалу підприємства [8].

Виходячи із досліджень структури антикризового потенціалу підприємства, що були запропоновані різними авторами, до його складових на основі ресурсного підходу можна віднести матеріально-технічний, трудовий, фінансовий, інноваційний потенціали. Крім того, цей перелік доцільно доповнити потенціалом основних функціональних процесів: виробничий, організаційно-управлінський, маркетинговий, управлінський потенціал. Однак ефективність антикризового потенціалу підприємства також залежить від логістичної та інформаційно-комуніка-

ційної складової. Виклики XXI століття висувають додаткові вимоги до екологічної та соціальної складових, що робить підприємство ефективним не тільки з позиції власника, але й з точки зору суспільної ефективності, з урахуванням тих витрат, які несе громада при ліквідації екологічних наслідків діяльності підприємства. Склад потенціалу країни, макрорегіону та підприємства наведено на *рис. 1*.

Потенціал макрорегіону включає сумарний потенціал усіх підприємств, а також потенціал [10]:

- ✦ *домогосподарств* – відображають можливості ефективної взаємодії із бізнесом та органами влади, наявність заощаджень, ефективних інструментів збільшення та розподілу доходів, підтримки національних виробників у процесі споживання, застосування технологій енергозбереження, участь у громадському житті регіону;
- ✦ *місцевого самоуправління* – характеризується ефективністю механізмів управління в нестабільних і нестандартних умовах, а також сучасністю та раціональністю структури

органів управління, інноваційністю методів управління, професійністю та креативністю управлінських кадрів, повнотою та якістю інформаційного забезпечення, наявними, резервними та можливими ресурсами [11];

- ✦ *природно-ресурсний* – характеризується доцільністю розвитку різних напрямів економічної діяльності залежно від наявних природних ресурсів (корисні копалини, родючі землі, туристичні природні об'єкти тощо);
- ✦ *інфраструктурний* – насиченість, стан і перспективи зростання кількості та якості будівель і споруд виробничого, ринкового та соціального призначення;
- ✦ *інвестиційний* – можливості залучення коштів для розвитку економіки, освіти, культури та розбудови інфраструктури;
- ✦ *ринку праці* – можливість використання сучасних механізмів формування та розподілу трудового та інтелектуального капіталу.

Потенціал макрорегіонів (*рис. 2*) є складовою частиною потенціалу країни, що також включає:

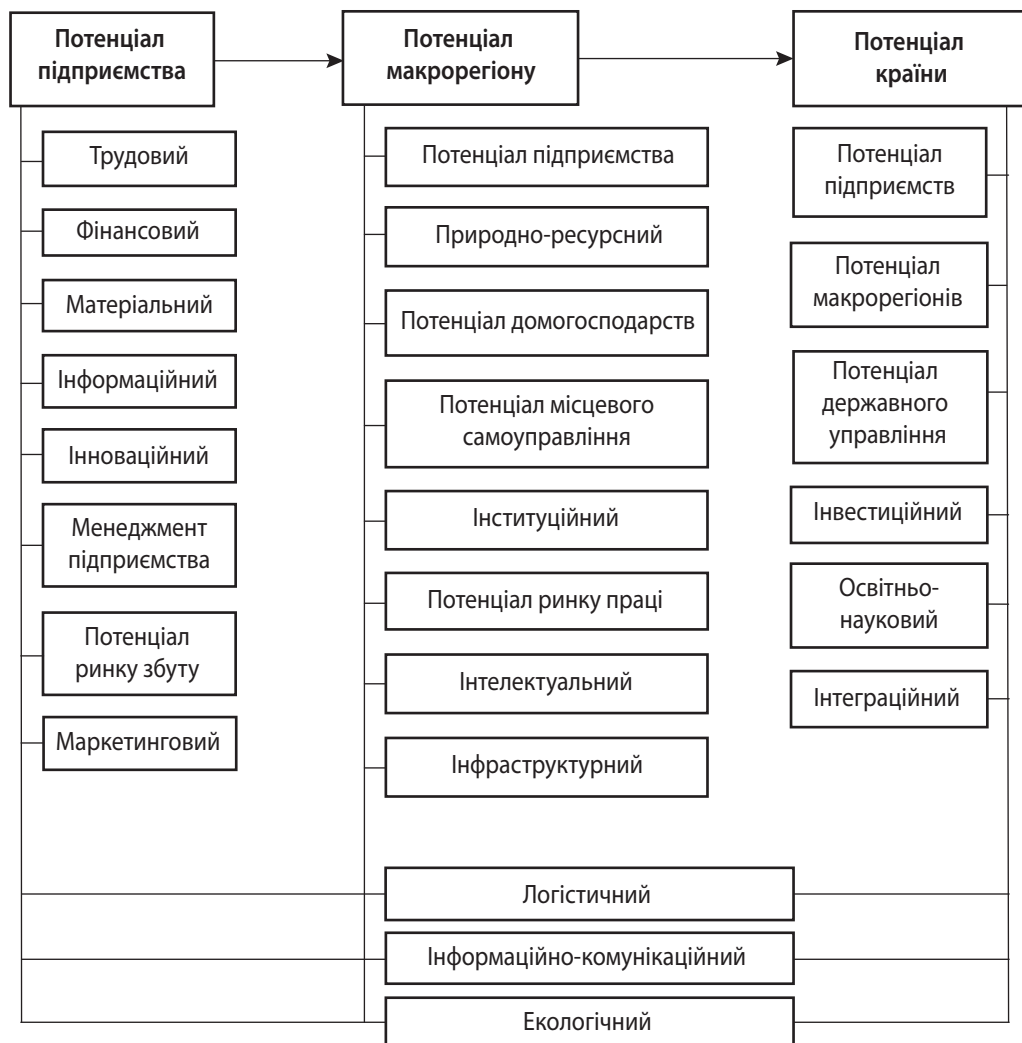

Рис. 1. Структура потенціалу макрорегіону в структурі потенціалу країни

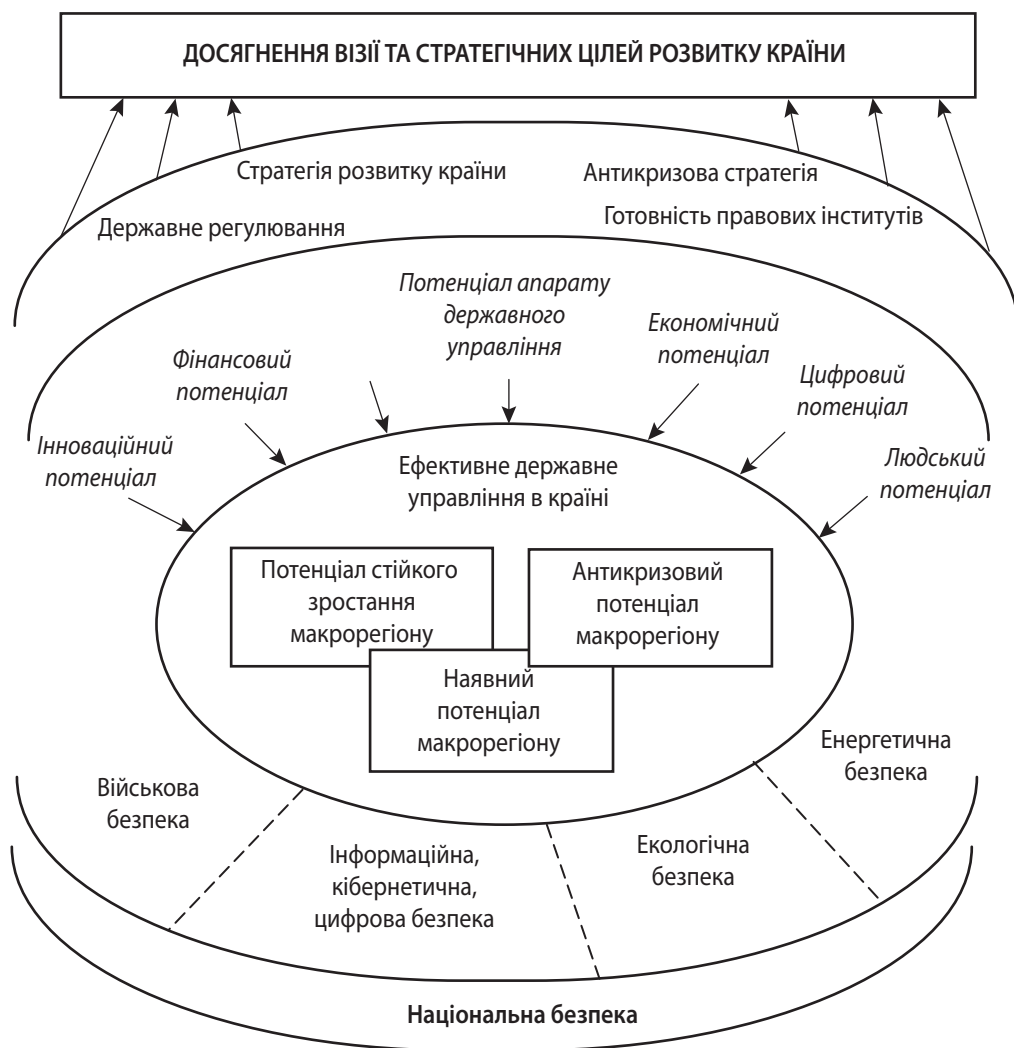

Рис. 2. Взаємозв'язок потенціалу та національної безпеки макрорегіонів

- ✦ *потенціал апарату державного управління* – можливість влади побачити прогресивну стратегію розвитку країни, обрати ефективні тактичні інструменти її досягнення, провести ефективні реформи, вибудувати комунікації із сектором бізнесу та суспільством;
- ✦ *потенціал освітньо-науковий* – можливість створення сучасної системи освіти майбутнього для підготовки фахівців зі здатністю досягати прогресивних стратегічних цілей суспільства;
- ✦ *інтеграційний потенціал* – можливості єднання країн задля досягнення національної безпеки;
- ✦ *фінансовий потенціал* – можливості резервного фонду, залучення інвестицій, додаткових фінансових надходжень (макроекономічної допомоги, грантів, міжнародних кредитів).

Виділяють трудові, матеріальні, фінансові та інформаційні ресурси як складові потенціалу, що безпосередньо залучаються до сфери виробництва. До ресурсів, що забезпечують необхідний і достатній рівень управління й організації виробництва, також

відносять ресурси перепідготовки кадрів та сфери освіти [6; 8].

ВИСНОВКИ

Таким чином, у роботі встановлено, що потенціал регіону є комплексним явищем, ефективність якого залежить від кількісних та якісних характеристик його складових, а також від ефективності управління їх розвитком і поєднання. Наявний потенціал макрорегіонів є складовою як регіонального, так і державного управління. При формуванні положень національної безпеки країни необхідно враховувати можливості потенціалу макрорегіонів. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Уліганинець Г. П. До питання про сутність ресурсного потенціалу регіону. *Економіка та держава*. 2007. № 9. С. 20–22.
2. Корольок Ю. Г. Потенціал регіонального розвитку в механізмах сценарного управління. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2016. № 4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=960>

3. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития / пер. с англ. М.: Директмедиа Паблшинг, 2008. 137 с.
4. Бойко Є. І. Організаційно-економічне забезпечення інноваційного розвитку промисловості регіону. Львів: ІРД НАН України, 2003. 192 с.
5. Гринин Л. Е. Кондратьевские волны, технологические уклады и теория производственных революций // В кн.: Кондратьевские волны. Аспекты и перспективы. Волгоград: Учитель, 2012. С. 222–262.
6. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посіб. Київ: ЦНЛ, 2005. 352 с.
7. Бабій І. В. Конкурентна політика підприємства під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2015. Вип. 10. Ч. 1. С. 62–66. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_10/15.pdf
8. Шварц І. В. Методичні основи оцінювання антикризового потенціалу підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2006. № 5. Т. 3. С. 284–288.
9. Тюріна Н. М., Шатайло О. А. Антикризовий потенціал: сутнісні характеристики та структурізація. *Бізнес Інформ*. 2018. № 5. С. 434–439. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-5_0-pages-434_439.pdf
10. Кизим М. О., Іванова О. Ю. Формування потенціалу саморозвитку регіонів України: теоретичний аспект. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2015. Вип. 1. Т. 1. С. 15–20. URL: http://www.visnyk-ekon-old.uzhnu.edu.ua/images/pubs/45/45_3.pdf
11. Потенціал розвитку територій: методологічні засади формування і нарощення: монографія / О. Ю. Бобровська, Т. А. Крушельницька, М. А. Латинін та ін. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. 362 с.
12. Педь І. В., Лисенков Ю. М., Ящук С. П. Світові фінансово-банківські кризи: особливості та причини виникнення. *Ефективна економіка*. 2012. № 7. URL: <https://bit.ly/3RfhjuX>
13. Бойко Є. І. Організаційно-економічне забезпечення інноваційного розвитку промисловості регіону. Львів: ІРД НАН України, 2003. 192 с.

REFERENCES

- Babii, I. V. "Konkurentna polityka pidpriemstva pid vplyvom zovnishnikh ta vnutrishnikh faktoriv" [Company's Competition Policy under the Influence of External and Internal Factors]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya «Ekonomiczni nauky»*, iss. 10, part 1 (2015): 62-66. http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_10/15.pdf
- Bobrovska, O. Yu. et al. *Potentsial rozvytku terytorii: metodolohichni zasady formuvannia i naroshchennia* [Development Potential of Territories: Methodologi-

- cal Principles of Formation and Expansion]. Dnipro: DRIDU NADU, 2017.
- Boiko, Ye. I. *Orhanizatsiino-ekonomichne zabezpechennia innovatsiinoho rozvytku promyslovosti rehionu* [Organizational and Economic Support for the Innovative Development of the Region's Industry]. Lviv: IRD NAN Ukrainy, 2003.
- Boiko, Ye. I. *Orhanizatsiino-ekonomichne zabezpechennia innovatsiinoho rozvytku promyslovosti rehionu* [Organizational and Economic Support for the Innovative Development of the Region's Industry]. Lviv: IRD NAN Ukrainy, 2003.
- Grinin, L. Ye. "Kondratievskiy volny, tekhnologicheskyye układy i teoriya proizvodstvennykh revolyutsiy" [Kondratiev Waves, Technological Structures and the Theory of Production Revolutions]. In *Kondratievskiy volny. Aspekty i perspektivy*, 222-262. Volgograd: Uchitel, 2012.
- Koroliuk, Yu. H. "Potentsial rehionalnoho rozvytku v mekhanizmakh stsenarnoho upravlinnia" [Regional Development Potential in the Scenario Management Mechanisms]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, no. 4 (2016). <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=960>
- Krasnokutska, N. S. *Potentsial pidpriemstva: formuvannia ta otsinka* [Business Potential: Molding and Evaluation]. Kyiv: TsNL, 2005.
- Kyzym, M. O., and Ivanova, O. Yu. "Formuvannia potentsialu samorozvytku rehioniv Ukrainy: teoretychniy aspekt" [Formation of the Self-development Potential of the Regions of Ukraine: Theoretical Aspect]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya «Ekonomiczna»*, iss. 1, vol. 1 (2015): 15-20. http://www.visnyk-ekon-old.uzhnu.edu.ua/images/pubs/45/45_3.pdf
- Ped, I. V., Lysenkov, Yu. M., and Yashchuk, S. P. "Svitovi finansovo-bankivski kryzy: osoblyvosti ta prychny vynyknennia" [The World Financial and Banking Crises: Features and Causes]. *Efektivna ekonomika*, no. 7 (2012). <https://bit.ly/3RfhjuX>
- Shumpeter, Y. A. *Teoriya ekonomicheskogo razvitiya* [Theory of Economic Development]. Moscow: Direktmedia Publishing, 2008.
- Shvarts, I. V. "Metodychni osnovy otsiniuvannia antykrizovoho potentsialu pidpriemstva" [Methodological Foundations of Assessing the Anti-crisis Potential of the Enterprise]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 3, no. 5 (2006): 284-288.
- Tiurina, N. M., and Shatailo, O. A. "Antykrizoviy potentsial: sutnisni kharakterystyky ta strukturyzatsiia" [The Anti-Crisis Potential: Essential Characteristics and Structuring]. *Biznes Inform*, no. 5 (2018): 434-439. https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-5_0-pages-434_439.pdf
- Ulihanynets, H. P. "Do pytannia pro sutnist resursnoho potentsialu rehionu" [To the Question of the Essence of the Resource Potential of the Region]. *Ekonomiczna derzhava*, no. 9 (2007): 20-22.